

**AUGUSTIN VASILE FĂRCAȘ
LICĂ FĂRCAȘ**

**ASPECTE PRIVIND PROTECȚIA
DREPTURILOR OMULUI**

Universul Juridic
București
- 2012 -

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2012, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FĂRÇAȘ, AUGUSTIN VASILE

Aspecte privind protecția drepturilor omului / Augustin Vasile

Fărcaș, Lică Fărcaș. - București : Universul Juridic, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-817-9

I. Fărcaș, Lică

341.231.14

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0731.121.218**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15; 0733.673.555**
DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

Invitație la lectură

Precizăm de la început că o carte bună se prezintă singură și, ca atare, prefața sau recomandarea nu adaugă un plus de valoare. O invitație la lectură este însă mai mult decât binevenită, pentru că, cei interesați în studiul acesteia sperăm să găsească în paginile de față elementele unei informații necesare și reînnoite, care nu se substituie lecturii personale, ci dimpotrivă, doar o pregătește.

Manualul pe care-l oferim azi tiparului, cu titlul *Aspecte privind protecția drepturilor omului*, se adresează celor interesați în studiul drepturilor omului, juriștilor, dar, în egală măsură, și studenților în domeniul dreptului, elevilor etc. Selecția tematică pe care o propunem a avut în vedere probleme fundamentale pentru învățarea drepturilor omului, pe de o parte, și cercetarea drepturilor omului, pe de altă parte.

Este important de subliniat faptul că, învățarea și cercetarea drepturilor omului constituie mijloace adecvate pentru asigurarea unui respect sporit pentru drepturile omului, printr-o mai bună cunoaștere a acestora.

O mare parte a temelor prezentate vizează protecția și dezvoltarea drepturilor omului pe plan național și internațional, atât regional, cât și universal, de asemenea, selecția tematică pe care o propunem a avut în vedere probleme fundamentale tratate în actele internaționale cu caracter de universalitate referitoare la sistemul de protecție a drepturilor omului în cadrul Organizației Națiunilor Unite, în Convenția europeană a drepturilor omului și în Carta social europeană ș. a.

Pentru studenți, dar nu numai, ne simțim solid motivați în a face această sinceră invitație la lectură.

„Luați în serios – se adresa împăratul Justinian studenților ce absolviseră facultatea de drept – și cu sârguință legile noastre și dovedindu-vă voi înșivă bine pregătiți, o nobilă speranță să vă încurajeze ... să preluați funcțiile în stat ce vă vor fi încredințate în diversele părți ale Imperiului” (*Summa itaque ope et alacri studio has leges nostras accipite et vosmet ipsos sic eruditos ostendite, ut spes vos pulcherrima foveat ... nostram rem publicam in partibus eius vobis credendis gubernare*)¹.

Autorii - Târgu Mureș 2012

¹ *Iustiniani Institutiones*, praef. 7 – *Instituțiile lui Iustinian*, apud *Adagii juridice latinești*, traduse și comentate de Vladimir Hanga, Ed. Lumina Lex, București, 2007, p. 4.

CAPITOLUL I

NOȚIUNI INTRODUCATIVE

Motto:
„Ignoranța, uitarea, indiferența
față de drepturile omului sunt singurele cauze
ale nefericirilor publice...”

Declarația drepturilor omului și cetățeanului - 26 august 1789

1.1. Conceptul de drepturi ale omului

Problematică destul de complexă, viu discutată și controversată, protecția juridică a drepturilor omului, reprezintă unul dintre conceptele¹ fundamentale ale discursului socio-juridic și politic actual. Noțiunea de „*drepturi ale omului*” este relativ imprecisă. „*Știința drepturilor omului*” este o ramură specifică a științelor umaniste, al cărui obiect este acela de a studia relațiile dintre oameni în funcție de demnitatea umană², pentru a determina ansamblul drepturilor și libertăților necesare dezvoltării personalității oricărei ființe umane³.

¹ La acest punct, a se vedea și J.-F. Renucci, *Tratat de drept european al drepturilor omului*, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 1.

² Dreptul la demnitate, este reglementat și de art. 72 din noul Cod civil; a se vedea, în acest sens, *Codul civil român republicat*, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 32.

³ R. Cassin, *Science des droits de l'homme: méthodologie et enseignement*, Colloque de Nice 1971, RDH 1972, vol. V, apud Jean-François Renucci, *op. cit.*, p. 1.

Este necesar să reținem că, în cadrul drepturilor omului, noțiunea de demnitate este esențială, deoarece apare ca „*principiu matriceal*”¹ prin excelență, ce constituie temelia drepturilor fundamentale², respectiv rațiunea acestora de a fi. Desigur, există și alte concepte fondatoare ale drepturilor omului, în particular libertatea, și este cu siguranță dificil de a se măsura influențele respective.

Cu toate acestea, noțiunea de demnitate a alimentat dintotdeauna filosofia drepturilor omului, cu toate că acest concept posedă o anumită autonomie juridică în raport cu drepturile fundamentale: acestea se întemeiază pe valorizarea libertății omului, în timp ce demnitatea desemnează omul ca aparținând umanității. Nu este mai puțin adevărat că demnitatea ființei umane este, prin excelență, un principiu fondator care traduce însăși esența concepției umaniste a conștiinței universale, care rezultă dintr-o exigență etică fundamentală. Într-un mod mai puțin abstract, drepturile omului pot fi definite ca prerogative guvernate de reguli pe care o persoană le deține în relațiile cu particularii și cu statul.

În plan internațional, respectarea drepturilor omului este atent monitorizată de către organisme specializate ale Națiunilor Unite (Comisia pentru Drepturile Omului, Comitetul pentru Drepturile Omului etc.), dar și de către organizații non-guvernamentale cu vocație globală (Human Rights Watch). Rapoartele de monitorizare realizate obligă statele să-și reevalueze politici, decizii administrative, legislația etc., pentru a stopa încălcarea drepturilor omului și pentru a da posibilitatea tuturor cetățenilor să le valorifice, în condițiile unui tratament egal și non-discriminatoriu.

¹ B. Mathieu, *Pour une reconnaissance de „principes matriciels” en matière de protection constitutionnelle des droits de l’homme*, D. Chron, 1995, p. 211 și urm.

² Noțiunea de „*drepturi fundamentale*” poate fi considerată ca fiind echivalentă celei de „*drepturi ale omului*”, chiar dacă Curtea europeană a drepturilor omului a declarat tardiv „*fundamentale*” drepturile garantate prin Convenție: CEDO, 25 noiembrie 1997, cauza *Zana c. Turciei*, Culegere 1997-VIII, 55. Ase vedea și, mai recent: CEDO (Marea Cameră), 10 noiembrie 2005, speța *Leyla Sahin c. Turciei*, nr. 44774/98, nepublicată, 153.

Drepturile omului în Europa și respectarea lor reprezintă unul dintre standardele politice fundamentale, expres formulate de Consiliul European de la Copenhaga (1993), ale integrării în Uniune. Mai pe larg, în relațiile sale economice cu statele în curs de dezvoltare, Uniunea Europeană practică așa-numita *clauza de condiționalitate*. Ea are în vedere respectarea drepturilor omului de către statele cărora Uniunea le acordă asistență și sprijin pentru dezvoltare.

Principalul act normativ intern care garantează respectarea drepturilor omului este Constituția. Astfel, Legea fundamentală este foarte limpede atunci când enumeră și descrie drepturile și libertățile fundamentale, cea mai mare parte dintre ele fiind adresate cetățeanului român. Dificultatea începe când este vorba de a cunoaște *sistemele de protecție* pe care le oferă dreptul național, dar și cel internațional al drepturilor omului. De data aceasta, omul devine de cele mai multe ori neputincios în demersul lui de a cunoaște și de a cere ce i se cuvine. Apare astfel nevoia ca însuși statul, prin instituțiile sale specializate, să asigure promovarea cât mai largă a drepturilor omului.

O precizare necesară: Socotim alături de alți autori¹ că, rolul școlii, în toate formele ei, este unul de căpătâi în pregătirea omului pentru viață în societățile organizate politic. Că acest rol nu este încă operaționalizat la nivelul cerințelor unui stat de drept și ale unei societăți democratice civilizate este adevărat. Nu ne mai mirăm când auzim chiar oameni politici din vârful piramidei afirmând că România a ratificat *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, ceea ce este o gravă eroare (acest document nu este un tratat). Ignoranța coboară spre baza piramidei și se naște astfel pericolul de a fi nepăsători și de a nu ne mai preocupa răspunsul la întrebarea *cine suntem și cum putem să ne apărăm împotriva abuzurilor și a altor*

¹ Pentru unele opinii pertinente, a se vedea, S. Scăunaș, *Studii de drept internațional public*, Ed. Burg, Sibiu, 2006, pp. 53-54.

pericole care ne amenință zi de zi? Pesimistă, dar plină de semnificații, este constatarea lui Rousseau: „Omul s-a născut liber, dar pretutindeni este în lanțuri. Cutare ins se crede stăpânul altora, deși e totuși mai sclav decât ei”¹.

Pentru Rousseau, *popoarele nu sunt făcute pentru regi, ci regi sunt făcuți pentru popoare. Drepturile omului sunt sfinte și inalienabile, sunt drepturi naturale și nimeni nu le poate nesocoti.*

1.2. Definiția și caracterizarea conceptului de drepturi ale omului²

În ceea ce privește, conceptul de drepturile omului are, cum este lesne de înțeles, sute de definiții. Ele reflectă valorile socio-culturale și politice de pe pozițiile cărora a fost abordată problematica drepturilor omului. Richard Rorty consideră că în lumea de azi, marcată de pluralism și diversitate, drepturile omului ar trebui văzute ca principalul mijloc de *evitare a suferinței și umilinței*. Ele ar furniza standardele minime ale demnității, tolerării și conviețuirii într-o lume globalizată.

La nivelul sistemului Națiunilor Unite, *definiția drepturilor omului* a fost formulată de Louis Lenkin. „*Drepturile omului sunt acele libertăți, imunități și beneficii stabilite în conformitate cu valorile contemporane, pe care orice ființă umană este îndreptățită să le pretindă de la societatea în care trăiește*”³.

a) *Libertățile și imunitățile* menționate în definiție se referă la protecția împotriva intervenției autorităților publice în sfera privată

¹ J.J. Rousseau, *Contractul social*, Ed. Mondero, București, 2007, p. 10.

² A se vedea, la acest punct, Doina Balahur, Suport de curs, *Protecția europeană a drepturilor omului*, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași. Centrul de Studii Europene, pp. 5-7.

³ L. Lenkin, (1990) „*The Age of Rights*” New York, Columbia University Press, p. 38.

(întreaga sferă a drepturilor civile și a dreptului de a face). Ele presupun, în același timp, garanții în sensul acțiunii pozitive a statului în scopul realizării unor drepturi de natură economică, socială și culturală. Libertățile și imunitățile protejează întreaga sferă a drepturilor negative și pozitive¹.

b) În al doilea rând, definiția lui Lenkin subliniază că baza acestor drepturi se regăsește în *valorile contemporane*² acceptate de întreaga comunitate internațională, fără nicio discriminare între diferite civilizații sau culturi, ori privilegii ale „națiunilor civilizate” (așa cum prevedeau Declarațiile din secolele XVIII și XIX).

c) Definiția evidențiază – în al treilea rând – particularitatea acestor drepturi de a *reprezenta o clasă specială de drepturi subiective*, pe care orice ființă umană, în virtutea acestei calități și prin simplul fapt al nașterii, le deține. *Doctrinile drepturilor omului echivalență între a avea drepturile omului și a fi uman*: „În afara valorificării drepturilor omului, persoana devine, spune Donnelly, alienată față de propria sa natură. Astfel, drepturile omului sunt inalienabile, nu numai în sensul că persoanei nu i se poate refuza satisfacerea acestor drepturi, dar și în sensul că pierderea acestor drepturi este moral imposibilă: nu se pot pierde aceste drepturi și trăi în același timp ca ființă umană”³.

d) În strânsă legătură cu *dimensiunea axiologică*, definiția prevede posibilitatea deținătorilor drepturilor omului de a *pretinde ca ele să fie respectate*, căreia îi corespunde fie o obligație de abstențiune din partea statului și a autorităților publice (de a nu

¹ În legătură cu distincția dintre libertățile pozitive și libertățile negative vezi Isaiah Berlin (1996): *Patru eseuri despre libertate*, Cap. Două *concepte de libertate*, Ed. Humanitas, București.

² Doctrina apreciază că, de fapt nu există drepturi fundamentale, ci valori fundamentale protejate de drepturi. Este vorba de acele valori, cum ar fi demnitatea, libertatea, non-discriminarea, tratamentul egal etc., în afara cărora nici nu poate fi concepută viața omului.

³ J. Donnelly, „*Universal Human Rights in Theory and Practice*”, London, Cornell University Press, 1989, p. 17.

interveni, de exemplu în viața particulară a persoanei, de a-i respecta libertatea, opiniile politice, religioase, convingerile etc.), fie obligația de a lua anumite măsuri, în limita resurselor disponibile, pentru ca drepturile respective (cele pozitive) să fie valorificate. În ambele situații este vorba de o obligație legală.

e) Definiția precizează, de asemenea, că aceste pretenții sunt adresate societății. Ea are în vedere faptul că orice violare a drepturilor omului, de către diferite grupuri sau indivizi, trebuie respinsă de către stat.

1.3. Unele considerații privind standardele internaționale în materia Drepturilor Omului

În plan internațional, legislația în materia Drepturilor Omului a evoluat de la instrumente cu caracter general, abstract, la reglementări concrete, punctuale. Prin diferite convenții și pacte adoptate de Națiunile Unite și organismele sale specializate (OIM, UNESCO etc.) au fost reglementate: *drepturi specifice* (la nondiscriminare și tratament egal, civile, politice, economice sociale și culturale etc.), drepturile *unor categorii speciale de persoane* (femei, copii, refugiați, emigranți, străini etc.), *drepturile persoanelor care aparțin unor colectivități* (minoritățile etnice, lingvistice, religioase). Prin intermediul celei de *a treia generații* de Drepturi ale Omului au fost reglementate *drepturi complexe* cum ar fi cel la *dezvoltare durabilă și la solidaritate*. De asemenea, *a patra generație* a Drepturilor Omului ridică problema obligațiilor față de comunitate¹.

În paginile următoare, ne propunem să lămurim într-o manieră cât mai sintetizată, care sunt sistemele de protecție a drepturilor omului și cum funcționează ele. Nu ne oprim asupra mecanismelor naționale, pentru că acestea sunt studiate pe larg la disciplina drept

¹ D. Balahur, *op. cit.*, p. 8.